

**T.C. İSTANBUL TİCARET
ÜNİVERSİTESİ**

DIŞ TİCARET ENSTİTÜSÜ

WORKING PAPER SERIES

Tartışma Metinleri

WPS NO/ 24 / 2016-05

**AVRUPA BİRLİĞİ SERBEST TİCARET ANLAŞMALARININ TÜRKİYE
ÜZERİNE YANSIMALARI**

Adalet Büşra ÖZEN¹

---

¹ a.busraozen@gmail.com, İstanbul Ticaret Üniversitesi, Uluslararası Ticaret Tezli Yüksek Lisans Öğrencisi

AVRUPA BİRLİĞİ SERBEST TİCARET ANLAŞMALARININ TÜRKİYE ÜZERİNE YANSIMALARI

Özet

Dünya Ticaret Örgütü, Serbest Ticaret Anlaşmalarının temelini oluşturmaktadır. Amacı; üye ülkelerin ekonomi ve ticaret alanındaki ilişkilerini güçlendirmek ve hayat kalitelerini olumlu yönde etkilemektir. Günümüz uluslararası ticaretinin kural ve sınırlarını Dünya Ticaret Örgütü belirlemekte ve altyapısı 1947 yılında taraf olan ülkeler arasında imzalanan Tarifeler ve Ticaret Genel Anlaşması'na (GATT) dayanmaktadır. Bu anlaşmaların temel hedefi üye ülkelerin birbirleri arasındaki ticaretin karşılıklı çıkarlar doğrultusunda arttırılmasıdır. AB, Serbest Ticaret Anlaşmaları ile hem ülkeler üzerindeki politik gücünü arttırarak kendi politikaları doğrultusunda yönlendirmeyi hedeflemekte hem de hızla gelişmekte olan ülkelerin pazarlarına kolayca erişim sağlayarak uluslararası ticarete pazar payını korumayı amaçlamaktadır. Bu çalışmada, Serbest Ticaret Anlaşmaları ve nedenleri ele alınmakta ve Avrupa Birliği Serbest Ticaret Anlaşmalarının genel özellikleri doğrultusunda Türkiye'nin dış ticaretine etkileri değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Serbest Ticaret Anlaşmaları, Dış Ticaret, GATT, DTÖ, AB

Abstract

Free Trade Agreements is based on the foundation of the World Trade Organization agreement. Purpose; to improve of trade and economic relations of member countries, to raise living standards. The World Trade Organization today, outlines the rules and the framework of international trade, signed on the basis of the 1947 General Agreement on Tariffs and Trade (GATT) is created. EU, With this Free Trade Agreements, both to increase its political power on countries and to provide easy access to the markets of rapidly developing countries, it aims to maintain its market share in international trade.

In this study, Free Trade Agreements and their causes are dealt and the European Union Free Trade Agreement 's general characteristics in line with Turkey 's foreign trade effects are being assessed.

Key Words: Free Trade Agreements, Foreign Trade, General Agreement on Tariffs and Trade, World Trade Organization, European Community

GİRİŞ

Daha önce korumacı bir sistemle yaklaşılan uluslararası ticaret, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki yıllarda küreselleşmeye başlayan dünya sayesinde yerini Serbest Ticareti benimseyen bir anlayışa bırakmıştır. Bu anlayış doğrultusunda ülkeler arasındaki tarife ve tarife dışı engeller kaldırılarak serbest ticaret adına ilk anlaşma olan GATT Anlaşması imzalanmıştır. GATT kapsamında sekiz adet tarife turu yapılmış ve ticaretin önündeki engellerin kaldırılmasında önemli mesafeler kaydedilmiştir. Son tur olan Uruguay turu, en kapsamlı tur olarak değerlendirilmektedir. Uruguay müzakereleri sonucunda GATT kurumsal bir yapıya kavuşturularak Dünya Ticaret Örgütü kurulmuştur. Dünya Ticaret Örgütü ile birlikte yalnızca mal ticareti değil hizmetler ticareti ve fikri ve sınai haklar da ticarete konu olmuştur. Ancak DTÖ'nün günümüz koşullarının ihtiyaçlarına cevap verememesi sonucu ülkeler arasında ikili anlaşmalar yapılmaya başlanmıştır. Bu ikili anlaşmalardan en yaygını Serbest Ticaret Anlaşmalarıdır. Türkiye de gerek globalleşen dünyaya ayak uydurmak, gerekse AB ile gerçekleştirilmiş olan Gümrük Birliği anlaşması sebebi ile Avrupa Birliği ticari politikalarına uyum sağlamak için STA imzalamaya başlamıştır. AB imzaladığı Serbest Ticaret Anlaşmaları ile kendi çıkarlarını göz önünde bulundururken Türkiye'nin AB'ye tam üyeliği söz konusu olmadığından üçüncü ülkeler ile gerçekleştirilen müzakerelerde söz sahibi olmaması nedeniyle Türkiye haksız rekabet ile karşı karşıya kalmaktadır. Çalışmadaki temel amaç, AB ile üçüncü ülkeler arasında gerçekleştirilen Serbest Ticaret Anlaşmalarının Türkiye üzerindeki etkilerini ele alarak eksiklerin giderilmesi için çözüm önerileri sunmaktır.

1. SERBEST TİCARET ANLAŞMALARI

Serbest Ticaret Anlaşması, iki veya daha çok ülke arasındaki ticaret engellerinin ortadan kaldırılarak taraflar arasında bir serbest ticaret alanı oluşturulmasını sağlayan, ancak taraf ülkelerin üye olmayan üçüncü ülkelerle ticaretlerinde bireysel uygulamalarını devam ettirmelerine izin veren anlaşmalar olarak tanımlanabilir (Pınar, Boran, Sevilmiş, 2013:4).

Serbest Ticaret Anlaşmalarında üçüncü ülkelere karşı ortak bir tarife uygulanmamakta ve gümrük birliğinde serbest dolaşım ilkeleri geçerli iken Serbest Ticaret Anlaşmalarında menşei kuralları geçerlidir (İİB, 2010: 1).

Dünya Ticaret Örgütü, Serbest Ticaret Anlaşmalarının temelini oluşturmaktadır. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra serbest ticaretin arttırılması konusunda girişimler hız kazanmıştır. Bu girişimlerin amacı, uluslararası ticareti kısıtlayan her türlü engelin kaldırılması ve gümrük tarifelerini mümkün olan en alt seviyelere çekerek, uluslararası ticareti çok taraflı ticaret boyutuna taşımaktır. Sonucunda 1947 yılının Ekim ayında, İsviçre'nin Cenevre kentinde 23 ülke tarafından Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması (GATT) imzalanmıştır. İlk etapta geçici olarak düşünülen bu anlaşma, bugünkü uluslararası ticaret sisteminin de temelini oluşturmaktadır (Alkin ve Gürlesel, 2010:13-14).

Amacı; üye ülkelerin ekonomik ve ticari alanlardaki ilişkilerini geliştirmek, tam istihdamı sağlamak, hayat kalitelerini arttırmak, yeraltı ve yerüstü kaynaklarının kalkınma hedeflerine uygun bir şekilde kullanımını sağlamak ve ülkelerin ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde uluslararası ticareti kısıtlayan her türlü engelin kaldırılması olarak tanımlanan Dünya Ticaret Örgütü, günümüz uluslararası ticaretinin kural ve sınırlarını belirlemekte ve dayanağını 1947 yılında taraf olan ülkeler arasında imzalanan GATT'tan almaktadır. Bu kapsamda Serbest Ticaret Anlaşmaları, Dünya Ticaret Örgütü'ne üye ülkeler arasında "en çok kayırılan ülke" kuralının temel istisnasını oluşturmaktadır. En çok kayırılan ülke kuralına göre; DTÖ üyesi bir ülke, diğer DTÖ üyesi ülkelere karşı gümrük tarife oranları ve diğer ekonomik ve ticari önlemlerde herhangi bir ülkeye tanıdığından daha az avantaj sağlayamamaktadır (Karaca, 2003:86).

STA'lar taraflar arasında rekabeti arttırmakta, yerli üreticilere yabancı pazarlara daha rahat ve cazip şartlarla girebilme olanağı sağlarken, tüketiciler de gümrük vergileri düşük veya vergisiz oldukları için daha kolay bir şekilde ithal edilen ürünlere cazip bir şekilde erişebilmektedirler. Bu durumun sonucunda tarafların ekonomilerinde rekabet üstünlüğü amacına dayanan bir uzmanlaşma ve taraflar arasında karşılıklı bağımlılık oluşmaktadır (Aydın, 2004).

2. SERBEST TİCARET ANLAŞMALARININ NEDENLERİ

Serbest Ticaret Anlaşmalarının temel amacı taraf ülkeler arasındaki ticaretin karşılıklı menfaatler doğrultusunda arttırılmasıdır. Bu durumda taraf ülkelerin firmaları üçüncü ülkelere göre avantajlı duruma geçecektir. Nedeni de serbest ticaret anlaşması imzalayan ülkeler birbirlerine gümrük vergilerinde indirim, kotaların kaldırılması veya azaltılması ve koruma

duvarlarını aşağı çekmeleri gibi kolaylıklar sağlayacak uygulamalar getirmesidir (Arslan, 2014: 174).

Türkiye'nin 1980 yılında başlayan ihracata dayalı büyüme stratejisi ile üçüncü ülkeler ile serbest ticaret anlaşması yapılmasının temelleri atılmıştır. Bu stratejinin en önemli nedenleri, yeni pazarlar bulmak ve ihracatı ürün bazında çeşitlendirmek ile anlaşma yapılan ülkelerin pazarlarına daha kolay girebilmek, diğer ülkelere de ihracat yaparak ihracat pazarlarını çeşitlendirmektir. Diğer bir önemli neden ise AB ile imzalanan Gümrük Birliği Anlaşmasına göre ortak ticaret politikası yürütme yükümlülüğü bulunmaktadır. Gümrük Birliği taraflar arasındaki ticarete her türlü vergi ve benzeri tedbirlerin kaldırıldığı, üçüncü ülkelere karşı ortak gümrük tarifelerinin benimsendiği bir ekonomik ortaklıktır. Bu çerçevede, üçüncü ülkelere yönelik olarak AB'nin tercihli ticaret sistemi üstlenilmiştir. Buna göre Türkiye, AB'nin STA müzakereleri yürüttüğü ülkeler ile karşılıklı yarar esasına dayalı STA'lar imzalamak durumunda kalmaktadır (Hepaktan, 2008:3).

3. AB SERBEST TİCARET ANLAŞMALARI VE TÜRKİYE ÜZERİNE YANSIMALARI

AB'nin üçüncü ülkelerle gerçekleştirdiği Serbest Ticaret Anlaşmaları yardım amaçlı ve yardım amacı taşımayanlar olmak üzere iki grupta ele alınabilir. Birliğin 1995 tarihli Barselona Deklarasyonu ile Akdeniz ülkeleriyle gerçekleştirdiği Akdeniz anlaşmaları; Afrika – Karayip -Pasifik Ülkeleri ile imzaladığı Ekonomik İşbirliği Anlaşmaları; Merkezi ve Doğu Avrupa Ülkeleri ile yapılan Avrupa Anlaşmaları; Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra bağımsızlığını kazanan ülkeler ile işbirliği anlaşmalarının temel amacı, ticari ortaklara yönelik yardımlaşmadır. Yani bu anlaşmalar ekonomik açıdan bir önem taşımamakta, yalnızca AB kendi politik gücünü arttırmayı ve ülkeleri kendi politikaları doğrultusunda yönlendirmeyi hedeflemektedir.

Diğer gruptaki anlaşmalar ise yardım amaçlı olmayan anlaşmalardır. AB, uluslararası ticarete pazar payını koruyabilmek amacıyla özellikle hızlı ekonomik gelişme gösteren ülkeler ile serbest ticaret anlaşmaları gerçekleştirmektedir (Rodriguez, 2009: 13-18).

Türkiye ile AB arasında Gümrük Birliğini tesis eden 1/95 sayılı Türkiye - AT Ortaklık Konseyi Kararı'nca (16. madde) Türkiye'nin AB'nin ortak ticaret politikasına uyma yükümlülüğü bulunmaktadır. Bu uyum yükümlülüğü şartları altında Türkiye, sadece AB'nin Serbest Ticaret Anlaşması imzaladığı ülkeler ile benzer anlaşmalar imzalayabilmektedir

(Atalay, 2011:1). AB'nin imzaladığı Türkiye'nin de uymak zorunda kaldığı STA'lar sonucunda, üçüncü ülkelerin malları AB pazarına girdikten sonra, Avrupa üzerinden gümrüksüz bir şekilde Türkiye pazarına da girebilmektedir. Ayrıca Serbest Ticaret Anlaşmaları ile AB'nin üçüncü ülkelere vermiş olduğu tavizleri, Türkiye de Gümrük Birliği kapsamında vermekle yükümlü bulunmaktadır. Anlaşmaya taraf olan ülke ise, Türkiye'ye karşı mevcut koruma önlemlerini devam ettirebilmektedir (Arslan, 2014).

Tablo 1. AB'nin Yürürlükteki STA'ları

ÜLKE	ANLAŞMA ADI	YÜRÜRLÜK TARİHİ
EFTA Ülkeleri	Serbest Ticaret Anlaşmaları	1992
EUROMED	Barselona Deklarasyonu	1995
Meksika	Ekonomik Ortaklık, Siyasi Koordinasyon ve İşbirliği Anlaşması	2000
Güney Afrika Cum.	Ticaret Kalkınma ve İşbirliği Anlaşması	2000
Şili	Ortaklık Anlaşması	2003
Güney Kore	Serbest Ticaret Anlaşmaları	2011
Ukrayna	Serbest Ticaret Anlaşmaları	2016

Kaynak: European Commission, Existing Agreements
http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2006/december/tradoc_111588.pdf

Tablo 2. AB'nin Müzakere Yürüttüğü Ülkeler

ÜLKE	ANLAŞMA ADI	MÜZAKERE BAŞLAMA TARİHİ
MERCOSUR	Bölgelerarası Ortaklık Anlaşması	Haziran 1999
ASEAN	Serbest Ticaret Anlaşması	Mayıs 2007
ANDEAN	Ortaklık Anlaşması	Haziran 2007
Hindistan	Serbest Ticaret Anlaşması	Haziran 2007
Orta Amerika	Ortaklık Anlaşması	Kasım 2007

Kaynak: European Commission, Ongoing Bilateral and Regional Negotiations
http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2006/december/tradoc_118238.pdf

Tablo 3. AB'nin anlaşma imzalamış olduğu ve Türkiye'nin henüz anlaşma imzalamadığı ülkeler ve müzakere durumu

ÜLKELER	AB İLE DURUM	TÜRKİYE İLE DURUM
Cezayir	Anlaşma 01.09.2005 tarihinde yürürlüğe girmiştir.	Türkiye, Cezayir'e taslak anlaşma metni sunduğu halde müzakereler halen başlatılmamıştır.
Denizaşırı Ülke ve Topraklar	Anlaşma 01.01.1971 tarihinde yürürlüğe girmiştir.	STA imzalamak için henüz girişimlerde bulunulmamıştır.
Faroe Adaları	Anlaşma 01.01.1997 tarihinde yürürlüğe girmiştir.	STA müzakereleri için girişimler devam etmektedir.
Güney Afrika	Anlaşma 01.01.2000 tarihinde yürürlüğe girmiştir.	STA müzakerelerini başlatmak yönünde girişimler devam etmektedir.
Lübnan	Anlaşma 01.03.2003 tarihinde yürürlüğe girmiştir.	STA imzalanmıştır, ancak iç onay süreci devam etmektedir.
Meksika	Anlaşma 01.07.2000 tarihinde yürürlüğe girmiştir.	2002 yılından beri sürdürülen karşılıklı görüşmelere rağmen henüz ilerleme kaydedilmiştir.

Kaynak: (Atalay, Irmak, 2011) “Türkiye'nin Dış Ticaretinde Serbest Ticaret Anlaşmaları Hakkında Bilgi ve Değerlendirme Notu”, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB), Ankara,s.3

AB ile gerçekleştirdiği serbest ticaret anlaşması kapsamında Meksika, Türkiye pazarına gümrüksüz girebilmekte, ancak Türkiye menşeli ürünlere üçüncü ülkelere uyguladığı %10 ile %20 arasında gümrük vergisi tarifeleri uygulamaktadır. TÜİK verilerine göre Türkiye ile Meksika arasındaki 2014 yılı dış ticaret rakamları, 2013 yılı ile kıyaslandığında Türkiye'den Meksika'ya ihracatın, %30,7 artarak 312 milyon ABD doları, Meksika'dan Türkiye'ye ihracatın ise %5,6 düşüş ile 944,7 milyon ABD doları olduğu görülmektedir. Meksika istatistikleri göz önüne alındığında ise Türkiye'den Meksika'ya yapılan ihracatın %21,2 artış ile 639,1 Milyon ABD Doları, Meksika'dan Türkiye'ye yapılan ihracatın ise %8,5 azalarak 327,8 milyon ABD Doları olduğu anlaşılmaktadır. Bu verilerin sonucunda Türkiye, TÜİK'e göre 2014 yılında Meksika ile gerçekleştirilen ticarete 632,7 Milyon ABD doları açık verirken, Meksika kaynaklarına göre tam tersi olarak ülkemiz bu ticarete 311,3 Milyon ABD doları dış ticaret fazlası elde etmiştir (Meksika İstatistik Kurumu, 2015).

Türkiye'nin Meksika'dan gerçekleştirdiği ithalattaki artışın en önemli nedeni AB ve Meksika arasında yürürlüğe giren serbest ticaret anlaşması çerçevesinde Meksika ürünlerinin gümrüksüz şekilde Türkiye pazarına girme hakkı tanınmasıdır. Türkiye'ye dış ticaret gerçekleştiren Meksikalı firmalar vergi yükümlülüğünden kurtulmak için, ticareti AB ülkeleri üzerinden gerçekleştirme yoluna gitmektedirler. Fakat ithalatta katı bir şekilde uygulanan menş kuralları yüzünden, Meksika ile serbest ticaret anlaşması bulunan ülkeler aracılığı ile Meksika'ya giden Türk menşeli ürünlerin herhangi bir vergi muafiyetinden yararlanması mümkün değildir. Meksikalı ithalatçıların tarihsel ve kültürel bağılıklarından dolayı ABD ve başta İspanya olmak üzere diğer AB ülkelerinden ithalat yapmayı tercih etmeleri; ülkemizden Meksika'ya ticaretin lojistik itibarıyla kârlı olmaması doğrudan ticareti engellemekte, bu da sonuç olarak üretici ve ihracatçılarımızın daha rekabetçi şartlarda Meksika pazarına ürün sokmasını engellemektedir (Meksika Ülke Raporu: 2014).

Örneğin Türkiye, Meksika'dan motorlu taşıt yedek parçalarını gümrüksüz ithal ederken, Meksika'nın gerçekleştirdiği ithalatta benzer ürünler için yaklaşık %15 gümrük vergisi uygulamaktadır. Bu durumda Türkiye aynı malı %15 daha pahalı satmaktadır. Aynı zamanda Türkiye'den elyaf ve halı ithal eden Meksika, AB ile serbest ticaret yapılması sonrasında bu ürünlerdeki ithalatını Avrupa ülkelerine yönlendirmiştir. Özellikle Türk halıları, Avrupa'dakilere kıyasla %30 daha pahalı hale gelmiştir (Şen, Özden ve Köse 2008: 98).

2007 yılı öncesinde, elektrikli cihaz üretiminde Türkiye'nin rekabet endeksinin ortalama 0,9 olduğu, ancak bu endeksin 2008 yılında 0,39'a kadar gerilediği görülmektedir. Bu gerilemenin nedenlerinden biri Türkiye'nin toplam ticaretinin yarısından fazlasını gerçekleştirdiği AB ile Meksika arasında kurulan serbest bölgedir. AB'nin serbest bölgeler sayesinde ticari bütünleşme sağladığı ülkelerde rekabet edebilirlik düzeyi gittikçe yükselmektedir. AB ile serbest ticaret anlaşması yürürlüğe koyan ülkelerin Türkiye'ye karşı rekabetçi konumu, sadece elektrikli cihazlarda değil, ticarete konu olan kimyasal maddeler, tekstil vb. birçok üründe de yükselmektedir (Tezbaşaran, 2011: 134).

Güney Afrika ile AB arasında 1999 yılında imzalanan ikili ticaret anlaşması 12 yıllık süre içinde taraflar arasındaki ticaretin %90 oranında serbestleşmesini öngörmüştür (Tezbaşaran, 2011: 69).

DTÖ kuralları çerçevesinde gümrük tarife sistemini yeniden belirleyen Güney Afrika Cumhuriyeti, tarife kategorilerini 80 değişik seviyeden 8'e indirmiştir. %30'a kadar

yükselebilen gümrük tarife oranları haricinde ithal ürünlerinden %14 oranında katma değer vergisi uygulaması mevcuttur. Bu uygulamalar, serbest ticaret anlaşmaları haricinde Güney Afrika Cumhuriyeti ile ticaret yapmaya çalışan ülkelerin önünde engeldir. Meksika örneğinde olduğu gibi Türkiye, Güney Afrika Cumhuriyeti ile olan ticaretinde haksız rekabet ile karşı karşıya bulunmaktadır. AB ile gerçekleştirdiği serbest ticaret anlaşması çerçevesinde Güney Afrika Cumhuriyeti, AB pazarı üzerinden Türkiye'ye serbestçe girebilmekte, ancak Türk mallarına yüksek gümrük vergileri uygulamaya devam etmektedir.

Türkiye ile Güney Afrika arasındaki dış ticaret hacmi 2002 yılı öncesinde yıllık 200-275 milyon ABD Doları seviyesinde iken, 2002 yılı ile birlikte dış ticaretimiz hızlı bir şekilde artış göstererek 2010 yılında 1,25 milyar dolar, 2011 yılında ise 2,4 milyar dolar seviyelerine ulaşmıştır. 2012 yılında bu rakam 1,7 milyar dolara gerilemiştir. Bu rakamlar iki ülke arasındaki ticaret potansiyelini net olarak göstermemektedir. Türk ihracatçıları genel olarak Güney Afrika'nın aleyhimize olan gümrük tarifelerinden dolayı, bu ülkeye doğrudan yatırım yaparak, bu durumu lehimize çevirmeye çalışmaktadır (DEİK, 2013).

AB ile ekonomik işbirliğini arttırmak ve Avrupa pazarlarına rahat ulaşım sağlayabilmek amacıyla Şili, 2002 yılında, AB ile serbest ticareti de kapsamına alan bir "Ortaklık Anlaşması" imzalamış ve anlaşma 01.02.2003 tarihinde yürürlüğe girmiştir. On yıllık geçiş dönemi çerçevesinde ürün ticareti üzerindeki tarife ve tarife dışı engellerin kaldırılması öngörülmüştür (Scherlin, 2008: 5-21).

AB ile Şili arasında imzalanan serbest ticaret anlaşması, 2003-2008 yılları arasında her iki tarafın ihracat ve ithalatının yaklaşık %100 oranında artmasına yol açmıştır. Küresel ekonomik kriz nedeniyle Şili'nin AB'ye 2009 yılındaki ihracatı, bir önceki yıla oranla %36,8 düşerek 6.765 milyon Euro rakamına gerilemiştir.

Türkiye ile Şili, birbirinden çok uzak iki ülke olmasına karşın, ülke halkları arasında kuvvetli bir bağ vardır. Şili, Türkiye Cumhuriyeti'ni ilk tanıyan Latin Amerika ülkesidir. 1926 yılında iki ülke arasında imzalanan Dostluk Anlaşması ile ikili ilişkilerin altyapısı sağlam bir şekilde oluşturulmuştur. Şili ile ticaretimiz 1970'lerde başlamış ve 2011 yılında Serbest Ticaret Anlaşması imzalanmıştır.

Türkiye ile Şili arasındaki ticaret yıllar itibarıyla incelendiğinde, söz konusu ülkeye gerçekleştirilen ihracatın 2009-13 yılları arasında düzenli olarak arttığı, 2014 yılında ihracatımızda %9,4 oranında, 2015 yılında ise %5,3 düşüş gerçekleştiği görülmektedir. 2014

yılında Şili'den ithalatımız %10,5 oranında, 2015 yılında ise %22,2 oranında azalmıştır. İki ülke arasındaki ticaret hacmi 2015 yılı itibarıyla 470 milyon Dolar olup, ülkemiz aleyhindeki dış ticaret açığının aynı yıl %42,6 düşüşle yaklaşık 95 milyon Dolar düzeyinde gerçekleştiği görülmektedir. Şili'ye 2015 yılı ihracatımızın %11'ini oluşturan ve ilk sırada yer alan demir-çelik çubukları %9,3 pay ile binek otomobilleri ve steysin vagonlar izlemektedir. Eşya taşımaya mahsus motorlu taşıtlar, saf amonyak, demir-çelik profiller, kara taşıtları aksamı, halı ve kilim, traktörler, inşaat demiri, krom oksitleri, kağıt ve karton ambalaj malzemeleri ise bu ülkeye ihraç edilen diğer başlıca ürün gruplarıdır. Aynı dönem Şili'ye ihracatımızın %3,9'unu tarım ve gıda ürünleri oluşturmuştur (Ekonomi Bakanlığı, 2016).

6 Ekim 2010 yılında imzalanan AB ile Güney Kore Serbest Ticaret Anlaşması, 2011 yılının başında değil, 1 Temmuz 2011 de yürürlüğe girmesinin temel nedenlerinden biri de, Avrupa Otomotiv sektörünün duyduğu endişeler çerçevesinde yürüttüğü lobi çalışmalarıdır. Fiat firmasının baskıları sonucu İtalya'nın anlaşmayı veto tehdidi süreci yavaşlatsa da, diğer AB üyesi ülkelerin çabaları neticesinde 6 ay gecikme ile yürürlüğe girebilmiştir. Anlaşma, 12 yıllık süreç içinde taraflar arasındaki ticaretin %90'ının serbestleştirilmesini ve beş yıl içinde mevcut tüm gümrük vergilerinin %99'unun kaldırılmasını öngörmektedir (Kurtuluş Kara, 2012: 166).

Dünya Ticaret Örgütü Uruguay Görüşmeleri sonrasında, vergi oranlarında çeşitli düzeltmeler yapılmıştır. Düzeltmeler öncesindeki ortalama vergi oranı %6,8 idi. Vergi ortalamasının düşük olmasına rağmen, balıkçılık ve bazı tarım ürünlerinde uygulanan vergi oranları %30 ila %100 arasında değişmektedir. Bu durum sonucu Güney Kore'nin tarım ürünlerine uyguladığı vergi ortalaması %53,5 civarındadır. Sanayi ürünleri göz önüne alındığında, uygulanan gümrük vergileri ortalaması %6,5 seviyesinde olduğu görülmektedir. Sanayi ürünleri içerisinde ayakkabı, tekstil ve hazır giyim ürünleri için uygulanan vergiler %9,8 ile %10,1 arasında olup, sanayi ürünleri içerisindeki en yüksek oranlar bu sektörler için uygulanmaktadır. İnşaat malzemeleri, deri eşyalar, cam mamulleri ve mineraller için uygulanan vergi %8 seviyesinde iken, kimyasal ürünlerde %5, mermer ve granitte %3 ve demir-çelikte %2 oranında gümrük vergileri uygulanmaktadır. Yani Güney Kore, tarım ürünleri için korumacı yapısını korurken, sanayi ürünleri için daha serbest bir piyasa oluşturma yoluna gitmiştir (Tarakçıoğlu, 2011: 15-16).

1 Mayıs 2013 tarihinde yürürlüğe giren G. Kore Türkiye STA'nın sonucu ile G. Kore tarım sektörü kapsamına giren ürünlerin %52,5'ini 10 yıl içerisinde sıfırlayacaktır. Söz konusu

ürünler ülkemizin Kore'ye tarım ürünleri ihracatının %97'sini (43,5 milyon dolar) oluşturmaktadır. Kore açısından yüksek hassasiyet arz ettiği belirtilen bu ürünlerin Kore'ye ihracatımızdaki payı yine de %2,3 seviyesinde kalmaktadır.

Kore, ülkemiz ihracatı açısından önem arz eden; fındık, tütün, kuru meyveler, buğday unu, bisküviler, makarnalar, zeytin ve ayçiçek yağı, bazı meyve ve sebze suları, konserve deniz ürünleri ve domates salçasındaki gümrük vergilerini indirimine tabi tutarak azami 10 yıl içinde sıfırlamayı taahhüt etmiştir. Türkiye ise tarım sektörü kapsamındaki ürünlerin %52,7'sini liberalizasyona tabi tutarak 10 yıl içerisinde tarifelerini sıfırlayacaktır. Kore'den ithalatımız açısından söz konusu ürünler %92,7'ye (7,13 milyon dolar) tekabül etmektedir. Ülkemiz ayrıca 175 üründe Kore'ye genelde AB'ye tanınan indirimli tarifeleri uygulayacaktır. Öte yandan, tarım sektöründeki tarife satırlarının %47,3'ü (ortalama ithalatımızın %7,3'ü) liberalizasyon dışı bırakılmıştır.

STA döneminden bağımsız olarak bakıldığında Güney Kore'ye ihracatımız 2013 yılında %13'lük bir daralma yaşarken, Anlaşmanın yürürlükte olduğu 1 Mayıs 2013-30 Nisan 2014 döneminde anılan ülkeye ihracatımız, bir önceki 12 aylık döneme göre %7 oranında artmıştır. Ayrıca, anılan dönemde Güney Kore'ye %26'lık bir artışla 53,2 milyon dolarlık tarım ürünü ihracatı gerçekleştirilmiştir. Tarife indirimine konu tarım ürünleri arasında artış kaydedilen tarım ürünlerinin başında buğday, beyazlatılmış kabuksuz fındık, kuru incir, yumuşakçalar, kakao içermeyen şeker mamulleri, salyangoz ve salyangoz kabukları, zeytinyağı, kuru kayısı, prima yağı, defne yaprağı ve tatlı bisküviler gelmektedir.

Güney Kore'den ithalatımızda ise Anlaşmanın yürürlükte olduğu dönemde bir önceki 12 aylık döneme göre %21,6 oranında bir artış kaydedilmiştir. Bununla birlikte, söz konusu dönemde, Güney Kore'den ithalata konu ürünler bakımından dünyadan ithalatımızın artış oranı %2 ile sınırlı kalmıştır (Erkoç ve Yeter, 2014: 10-13).

Barselona Deklerasyonu gibi ekonomik açıdan geri kalmış ülkelere yardım ve destek amaçlı gerçekleştirilmiş olan anlaşmalar Türkiye'nin üzerinde ticari açıdan ciddi etkiler yaratmamaktadırlar (Tezbaşaran, 2011: 124).

SONUÇ

Sonuç olarak Türkiye AB ile ortak gümrük politikası yürütmesine istinaden uyum politikası çerçevesinde AB'nin STA imzaladığı ülkeler ile STA imzalamak durumundadır. STA'lar ticari ilişkilerin yanı sıra, ülkeler arasındaki siyasi ilişkileri de pekiştirmekte ve vergisiz ülke pazarlarına ulaşabilmek, ara mamulleri elde etmek ve ürün çeşitlendirmesi yapabilmek için oldukça önemlidir. Bunun yanı sıra gelişmiş ülkelere oluşan AB, STA'lar ile üçüncü ülkelerin pazarlarına girdiğinde, AB söz konusu ülke üzerinde etkin bir konuma gelerek bu ülkelerin pazarlarını ele geçirebilmesine karşılık Türkiye, gelişmekte olan ülke konumunda olduğundan, vergileri üçüncü ülkelere karşı sıfırlamak AB ile aynı oranda avantaj sağlamamaktadır. Çünkü Türkiye özellikle sanayi alanında ara mamul konusunda dışa bağımlı olduğundan dolayı, ihracat için gerekli hammaddeleri ithalat etmektedir. Bu sebep ile dış ticaret açığının önüne geçilememektedir. Ayrıca Gümrük Birliği ile Türkiye'nin elde ettiği çıkarımlar, AB'nin gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler ile yaptığı STA'lar sonucu Türkiye'nin rekabet şansını zora sokmakta ve daha fazla rakip ile karşı karşıya bırakmaktadır. Yani Türkiye için bir açıdan siyasi yakınlık ve diğer ülke pazarlarına vergisiz ulaşabilmek avantaj gibi görünse de, Türkiye de aynı oranda vergilerini düşürmek durumunda kalacağı için, söz konusu ülkeler de Türkiye pazarına ürünlerini düşük vergili olarak sokabileceklerdir.

Aynı zamanda daha önce bahsedildiği üzere, AB - G. Kore anlaşmasında FIAT firması örneğinde olduğu gibi, İtalya kendi çıkarlarını olası bir STA'ya karşı koruyabilmiş ve otomotiv sektöründe İtalya'nın çıkarları gözetilerek bir anlaşma metni oluşturulmuştur. Fakat Türkiye AB'ye tam üye olmadığından dolayı, söz konusu STA'ların müzakere süreçlerinde bulunmadığından, AB'nin STA imzaladığı ülkelere karşı, kendi çıkarlarını koruyamamaktadır. AB, Türkiye'nin çıkarlarını korumak isterse, gerçekleştirdiği serbest ticaret anlaşmalarına ekleyeceği maddeler ile Türkiye'yi kapsam içine alabilir ya da benzer bir serbest ticaret anlaşması imzalanana kadar Türkiye'ye önlem alma hakkı tanıyabilir. En somut sonuca ise Türkiye'nin AB'ye tam üye olması durumunda kendi çıkarlarını gözetebilmesi ve haksız uygulamaların önüne geçilebilmesi ile varılabilecektir. Bu çalışmada TÜİK, Ekonomi Bakanlığı ve İTO verilerinden faydalanılarak AB ile Serbest Ticaret Anlaşması imzalayan ülkelerin, Türkiye'ye karşı elde ettikleri haksız rekabetin önüne geçilebilmesi için AB ile ortak dış ticaret politikasının revize edilmesi gerektiği kanısına varılmıştır.

KAYNAKÇA

Alkin, K. ve Gürlesel, F. (2010). “Avrupa Birliği’nin Serbest Ticaret Anlaşmaları’na Türkiye’nin de Dahil Edilmesi”. İTO Yayın No: 2010–18, İstanbul

Arslan, K. (2014). “Dış Ticaret Politikaları”, Detay Yayıncılık, Ankara

Atalay, I. (2011). “Türkiye’nin Dış Ticaretinde Serbest Ticaret Anlaşmaları Hakkında Bilgi ve Değerlendirme Notu”. Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB), Ankara www.tobb.org.tr (Erişim Tarihi: 26.03.2016)

Aydın, A. K. (2004). “Serbest Ticaret Anlaşmalarının Yeri ve Türkiye’nin Dış Ticaretinin Geliştirilmesindeki Önemi”. T.C. Dışişleri Bakanlığı Uluslararası Ekonomik Sorunlar Dergisi, S.12. <http://www.mfa.gov.tr>

Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu (DEİK), (2013). “Güney Afrika Ülke Bülteni”. <https://www.deik.org.tr> (Erişim Tarihi: 25.03.2016)

Ekonomi Bakanlığı, (2016). Yürürlükte Bulunan STA’lar. <http://www.ekonomi.gov.tr/> (Erişim Tarihi:23.03.2016)

Erkoç Ş. Ç. Ve Yeter İ. F. (2014). “Türkiye-Güney Kore STA ve Etkileri”. <http://www.ekonomi.gov.tr> (Erişim Tarihi: 25.03.2016)

European Commission, Overview of Regional Trade Agreements http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2006/december/tradoc_111588.pdf

European Commission, Ongoing Bilateral and Regional Negotiations http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2006/december/tradoc_118238.pdf

Hepaktan, C. E. (2008).“Türkiye’nin Dönüşüm Sürecinde Dış Ticaret Politikaları”. 2. Ulusal İktisat Kongresi, 20-22 Şubat 2008, Celal Bayar Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, www.deu.edu.tr (Erişim Tarihi: 26.03.2016)

İstanbul İhracatçı Birlikleri Genel Sekreterliği, (2010). “Serbest Ticaret Anlaşmaları Kılavuzu”. www.iib.org.tr (Erişim Tarihi: 26.03.2016)

Karaca, N. (2003). “Gatt’tan Dünya Ticaret Örgütüne”. Maliye Dergisi, Sayı:144

Kurtuluş Kara, Y. T. (2012). “Dünya Ticaret Örgütü ve Bölgesel Ticaret Anlaşmaları İlişkisi; Sorunlar, Çözümler ve Türkiye’ye Yansımaları”. Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara

Pınar, Ö., Boran Ş. ve Sevilmiş, G. (2013). “Küreselleşme Sürecinde Yükselen Aktör: Serbest Ticaret Anlaşmaları ve Türkiye”, Ar&Ge Bülten 2013 Mart Ekonomi <http://www.izto.org.tr/portals/0/argebulten/2013martekonomi1.pdf>

Rodriguez, E.V. (2009). “The European Union Free Trade Agreements: Implication for Developing Countries, Real Instituto Elcano”. Working Paper, Number: 8/2009.

Scherlin Anna, (2008). “Trade, Association, Aid, Has the Association Agreement Between the European Union and the Republic of Chile fulfilled its Purposes? Master Thesis, International Commercial Law”. https://gupea.ub.gu.se/bitstream/2077/21095/1/gupea_2077_21095_1.pdf

Şen, E., Özden Ç. ve Köse H. (2008). “T.C. Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı, İhracatı Geliştirme Etüd Merkezi, Meksika Yerinde Pazar Araştırması”. www.kirsehirtso.org.tr (Erişim Tarihi: 26.03.2016)

Tarakçıoğlu B. G. (2011). “T.C. Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı İhracatı Geliştirme Etüd Merkezi Güney Kore Cum. Ülke Raporu”. <http://www.mfa.gov.tr>

(Erişim Tarihi:26.03.2016)

T.C. Meksika Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği (2014 Ekim) “Meksika Ülke Raporu 2013”. <https://www.ekonomi.gov.tr> (Erişim Tarihi: 26.03.2016)

Tezbaşaran, H. (2011). “Avrupa Birliği’nin Taraf Olduğu Serbest Ticaret Anlaşmaları: Türkiye Ekonomisine Etkileri”. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara